

Eyðun Joensen, sálarfrøðingur:

Samfelagið ikki nóg væl innrættað til brekað

- Hálvt hundrað føroyingar við menningartarni hava sálarligar trupulleikar. Eingin serkønur í viðgerð av menningartarnaðum er í Føroyum. Tey, ið virka innan økið, duga øll eitt sindur, men ikki nóg mikið. Sum áhugafelag kundi Javni strongt á at fáa manning og serkunnleika til Føroya, sigur Eyðun Joensen, sálarfrøðingur á psykiatrisku deild á Landssjúkrahúsinum

TURID KJØLBRO

Eingi hagtol eru til taks ella skjals, ið geva nakra ábending um, hvussu stórir tørvurin á sálarviðgerð til menningartarnað í Føroyum er. Men Eyðun Joensen, ið í slok 30 ár hevur arbeitt sum sálarfrøðingur á psykiatrisku deild á Landssjúkrahúsinum ivast ikki í, at talan er um ein rættiliga stóran tørv, sum í lotuni ikki verður noktaður. Mánakvöldið helt hann fyrilestur á aðalfundinum hjá Javna um støðuna hjá menningartarnaðum, sum hava sálarligar trupulleikar í viðbót.

- Vit siggja í okkara grannalondum, at sálarlig brek, atferðarbrøk og veruliga viðgerðarkrevjandi psykiskar sjúkur eru nógv meiri vanligar millum menningartarnað í mun til restina av fólkinum. Tað veldst sjálvsagt um, hvussu sálarbrøk verða fatað og skrásett, men sum heild verður mettt, at fimti ella fjórði hvor í samlaða fólkaþópinum fyrr ella seinni í lívinum fær brúk fyri sálarligari viðgerð í styttri ella longri tíðarskeið. Hyggja vit so at titleikanum millum menningartarnað, er talan um nógv hægri töl. Á døgustovnum verður mettt, at helvtin hevur viðgerðarkrevjandi atferðarbrøk ella veruligar sálarligar sjúkur.

Á bústovnum, í vardum íbúðum ella á privatum stovum er støðan kanska nakað frægari, sigur Eyðun Joensen.

Samfelagið til tey normalu

Í minsta lagi 5000 menningartarnaðir danir hava viðgerðarkrevjandi sálarjúku sum viðbót til sitt menningartarn. Her eru ikki tey iðrokað, sum bara fáa psykiatrisk medisin. Í Danmark eru 10 heiltíðar psykiatarar til taks, umframt at amtini hava psykologar at dúva uppá til tey menningartarnað.

- Samanbera vit hesi töl við føroysk viðurskipti, hava hálvt hundrað menningartarnaðir føroyingar tørv á sálarviðgerð. Til tess áttu vit at havt 1/10 psykiatarar umframt nakað av psykologhjálpi, sigur Eyðun Joensen.

Í mun til sokallað normal fólk, eru menningartarnað í nógv størri vanda fyri fyrr ella seinni at fáa sálarligar trupulleikar at stríðast við. Tað liggur lutvíst í avmarkaða forleikanum hjá teimum at handfara lívskrovini og gerandisdagin.

- Tað kann standa á hjá okkum við rimilgum viti og skili at fóta okkum og loysa lívins avbjóðingar. Hvussu kunnu vit tá krevja, at menningartarnað skulu

klára tað? Men samfelagið er yvirhøvd innrættað til tey normalu og væl fungerandi, tó at man serliga seinnu árin hevur roynt at bótta um livumstøðurnar hjá minni mentum.

- Sum oftast snýr viðgerðin av sálartrupulleikum hjá menningartarnaðum seg um neyðuga fatan og vegleiðing um, hvussu hin menningartarnaði eigur at uppfata sína støðu, og hvussu viðkomandi kann ella eigur at bera seg skynsamt at. Tað ljóðar ikki serliga trupult, og er tað mangan ikki. Tað er mín sannroynd, at fræg menningartarnað ikki eru so trupul og strævin at fáast við. Ofta skal bert lítið til at fáa tey at skilja støðuna og gera har eftir.

Hvør er hjálpin

Hvorja hjálpi menningartarnað hava fingið, fáa og framyvir kunnu fáa, er ein heilt annar spurningur.

- Tað er eingin ivi um, at tað var rett at flyta menningartarnað úr teimum stóru sjúkrahúsdældunum í meiri heimligar smærri eindir úti millum fólk. Spurningurin er bert, í hvønn mun tað hevur borið til at varðveita eitt neyðugt psykologiskt og psykiatrisk bakland. Eg meti, at tænastan var rimiliga góð. Menningartarnað kundu altíð koma í samband

Eyðun Joensen, sálarfrøðingur

við starvsfólk á psykiatrisku deild.

- Seinni kom økispsykiatriin, sum skuldi gera tað møgulegt at fáa sálarhjálpi leysa av sjúkrahúsinum og veita rimiliga tænastu til útjáraðkøini í landinum. Alt gott at siga um tankan, ið lá aftan fyri økispsykiatriina. Men mær hevur frá byrjan tókst, at økispsykiatriin er eitt misfostur, og hevur tað síðani tíverri víst seg at vera ein vanlukka fyri psykiatrisku deild.

- Orsøkin til vanlukkuna er máttin, tann heilt ómøgugsaði og ófyrirreikaði máttin, sum økispsykiatriin var sett í verk uppá. Hetta var ein 100% politisk avgerð eftir trýsti og lobbyarbeiði frá ávisum áhugafelag. Psykiatriska deild var hvørki spurð ella frammanundan kunnað.

- Økispsykiatriin kom ongantið at virka eftir upprunaligu ætlanini. Hon flutti frá fyrsta degi inn og flutti ongantið út aftur. Hesin geykaungin tærði skjótt uppá tað frammanundan fámenta tilfeingið á psykiatrisku deild, og skjótt vóru

allir fyra yvirlæknarnir partvís økispsykiatarar. Hon kom at fylla ógiltigt í mun til annað neyðugt virksemi, og kortini røkkur hon í dag ikki nóg væl.

Eyðun Joensen metir, at økispsykiatriin átti og kundi virkað nógv betur, eisini fyri brúkan, um bert stundir í síni høvdu verið til at fyrirreika skipanina í samráð við verandi psykiatrisku deild.

- Skipanin hevur óivað loftað mangari sálarjúku, áðrenn hon fekk høvdið fyrir seg, men hon hevði ongan livandi møguleika við einum einsamøllum økispsykiatarar at tæna einum fólka-grundarlaga upp á 45.000 fólk.

Tilbót

Menningartarnað kunnu eins og onnur verða lögð inn á psykiatrisku deild á Landssjúkrahúsinum um tey hava tørv á psykiatriskari tænastu. Aðrir møguleikar so sum Semámsdepilin, serlæknaviðtala, økispsykiatri í heilsuverkinum og privatir psykologar eru eisini.

- Nakað heilt annað er so,

at eingin serkønur í viðgerð av menningartarnaðum er í Føroyum, hvørki lækni ella psykologur. Tey, ið virka innan økið, duga øll eitt sindur, men neyvan nóg mikið.

Sum áhugafelag kundi Javni gjørt myndugleikar varugar við henda ónøktaða tørv. Felagið kundi gjørt sína ávirkan galdandi fyri at skora á at fáa manning og serkunnleika. Tað at útvega neyðugan serkunnleika nýtist ikki at vera stórt annað enn at skapa útvegir fyri, at onkur av verandi fákólku-

um, við serligum áhuga fyri menningartarni, sleppa á neyðug skeið og í praktikk, og síðani kunnu verða partvís loyst frá øðrum arbeiði at taka sær av menningartarnaðum, sum hava sálartrupulleikar í viðbót, sigur Eyðun Joensen.

Javni havt aðalfund

TURID KJØLBRO

Mánakvöldið var aðalfundur í Javna, sum í hesi vikuni verður 28 ár. Fundurin varð hildin á Hotel Hafnia fyri fullsetum høli. Áðrenn sjálvan aðalfundin vóru tveir fyrilestrar á skránni. Diana í Puntabergi, sum í nógv ár hevur verið virkin í felagnum bæði sum nevnd-

arlimur og formaður, helt fyrilestur út frá persónligum royndum um støðuna hjá føroyskum menningartarnaðum við sálarbreki. Eyðun Joensen, sálarfrøðingur, helt fyrilestur um sama evni út frá einum fakligum sjónarhorni.

Nevndarval var á skránni á aðalfundinum. Bert ein broyting er í nevndini, sum ikki hevur

skipað seg enn. Anna Elisabeth Strøm fór úr og Guðny Guðmundsson kom í nevndina. Nevndin er henda: Jóna Dahl, Jóan Pauli Poulsen, Leivur Michelsen, Gunnvá Haraldsen og Guðny Guðmundsson. Skrivari er Eyð Hansen. Aðalskrivari hjá Javna er Finnur Helmsdal.